

SMERNICA PRE PROGRAMY A SLUŽBY KNIHOVNÍCKYCH ZDRUŽENÍ A KNIŽNIČNÝCH ASOCIÁCIÍ

© Copyright: International Federation of Library Associations and Institutions
Povolenie IFLA pre Spolok slovenských knihovníkov – Slovak Librarians Association
Preklad: Ing. Silvia Stasselová, 2010
Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

ÚVOD

Knihovnícke združenia a knižničné asociácie zabezpečujú širokú škálu programov a služieb pre svojich individuálnych aj kolektívnych členov. Zatiaľ čo každé združenie/asociácia musí prispôbiť svoje programy a služby tak, aby zodpovedali potrebám členov, niektoré ponuky sa stali štandardom pre takmer každú organizáciu. Ďalej sú uvedené príklady najčastejšie ponúkaných služieb pre individuálnych i kolektívnych členov.

KARIÉRNE PORADENSTVO A POMOC PRI UPLATNENÍ V PRAXI

Propagácia knihovníckej profesie je dôležitou úlohou združení/asociácií a jej cieľom je nielen prijímať najkvalitnejších kandidátov na študijné programy škôl so zameraním na knihovnícke a informačné štúdium, ale aj zlepšovať imidž tejto profesie v očiach verejnosti, vlády a financujúcich organizácií. Združenia/asociácie môžu vytvárať a distribuovať propagačné materiály (príručky, prezentácie v PowerPoint, videá) na veľtrhoch pracovných miest, konferenciách, stretnutiach a na školách so zameraním na knihovnícke a informačné štúdium.

Ponuka práce prostredníctvom uverejňovania inzerátov o voľných miestach pre zamestnancov v oblasti knižníc a informačných a archívnych inštitúcií v bulletinoch združení/asociácií alebo na ich webových stránkach je veľkou službou tak pre zamestnávateľov, ako aj potenciálnych zamestnancov. Služby tohto typu ponúkané počas výročných konferencií alebo na rôznych stretnutiach sú logickým rozšírením tejto služby. Od zamestnávateľov sa môže očakávať platba provízie pre združenie/asociáciu za využitie služby, ak prostredníctvom nej uspokojujú zrealizovali nábor a prijatie zamestnancov. Členovia združení/asociácie majú zároveň možnosť zaregistrovať svoj záujem o zamestnanie bez poplatku, čo je rozšírením osobných výhod pre individuálnych členov, ktoré združenie svojim členom ponúka.

VZDELÁVANIE

Neustály rozvoj knihovníckej profesie a služieb poskytovaných používateľom knižníc bude vplývať na úroveň po-

žadovaného vzdelania. V niektorých krajinách, v ktorých je knihovnícka profesia ešte relatívne mladá, nemusí existovať vyšší stupeň vysokoškolského alebo nadstavbového štúdia po ukončení štúdia na strednej škole. Vo väčšine krajín si profesionálne uplatnenie v oblasti knihovníctva vyžaduje vysokoškolský stupeň vzdelania alebo kvalifikáciu získanú v inštitúcii na podobnej úrovni ako vysoká škola. V takýchto situáciách je úloha profesijného združenia obmedzená, resp. v zriedkavých prípadoch ani neexistuje. Napriek tomu sa odporúča ich úzka spolupráca, bez ohľadu na to, kto začal svoju činnosť skôr – vzdelávací program alebo profesijné združenie/asociácia.

Ak neexistuje žiaden akademický orgán, ktorý by vydával osvedčenie o dosiahnutej kvalifikácii, potom by malo profesijné združenie iniciovať jeho vznik. Ak neexistuje udeľovanie odborných kvalifikácií akéhokoľvek druhu, potom by malo profesijné združenie pristúpiť k odstráneniu tejto medzery s týmto programom, ktorý je menej akademický a viac prakticky zameraný. Kurz by mal byť zavŕšený udelením certifikátu a mal by sa v rámci svojich cieľov snažiť dosiahnuť čo najvyšší štandard. Pred absolvovaním kurzu prvými absolventmi by profesijné združenie/asociácia malo s vládnyimi a potenciálnymi zamestnávateľskými inštitúciami rokovať o platovom zaradení a výške platov, ktoré by absolventi mohli očakávať získať vo svojom prvom zamestnaní po ukončení vzdelávania.

ĎALŠÍ PROFESIONÁLNY ROZVOJ

Ďalší profesionálny rozvoj môže zahŕňať celý rad aktivít vrátane seminárov, workshopov a kurzov, trvajúcich 1 – 2 dni alebo dlhšie, konferencií a ucelených vzdelávacích balíkov, ktoré sa skladajú z viac ako jedného podujatia so spoločnou témou. Môžu zahŕňať rôzne moduly, počnúc základným modulom alebo jednodenným úvodom s ďalšími satelitnými podujatiami, ktoré môžu prebiehať ako celodenné alebo poldenné kurzy v určitom vymedzenom období. Programy profesionálneho rozvoja môžu obsahovať aj podujatia spojené s certifikáciou. Zmeny v akreditácii útvarov vzdelávania, ktoré zabezpečujú formálne vzdelávanie, sú pre profesijné združenie príležitosťou na poskytovanie vzdelávacích modulov spojených so vzdelávacími útvarmi iných inštitúcií.

DOKUMENTY IFLA

Cieľom programov profesionálneho rozvoja by malo byť nielen poskytovanie služieb členom združenia, ale aj zabezpečovanie finančných príjmov pre združenie. V ideálnom prípade, a to najmä v prvých rokoch existencie profesijného združenia, budú skúsení členovia profesijného združenia slúžiť ako inštruktori; venujú svoj čas, zručnosti a odborné znalosti zadarmo alebo za nízku odmenu, aby sa jeho náklady udržali na nízkej úrovni. Poplatky za vzdelávacie programy môžu byť stanovené na takej úrovni, aká sa na trhu vzdelávania platí za poskytovanie služieb ďalšieho vzdelávania. Takto môže profesijné združenie tvoriť malý zisk na podporu doplnkových možností ďalšieho vzdelávania. Zľavy pre účastníkov programov ďalšieho profesionálneho rozvoja sú atraktívnou členskou výhodou pre individuálnych aj kolektívnych členov združenia/asociácie.

KONFERENCIE

Výročná konferencia je vo väčšine združení/asociácií predpísaným podujatím v zmysle štatútu, ktoré poskytuje príležitosť prezentovať členskej základni výročnú správu za obdobie predchádzajúceho roka a overené a schválené výdavky za toto obdobie. Súčasťou výročných konferencií býva príhovor predsedu/prezidenta združenia, prípadne jeho inaugurovanie do funkcie a odohrávajú sa tu aj iné slávnostné ceremónie, napríklad oceňovanie rešpektovaných členov.

Výročná konferencia, na rozdiel od ostatných konferencií organizovaných s iným odborným zámerom, by nemala byť členom združenia spolplatňovaná v takej výške, aby ich odrádzala od účasti. Často sa môže zorganizovať popri konferencii aj sprievodná výstava kníh, médií, knižničného vybavenia a nábytku, informačných systémov a produktov a pod., ktorá združeniu/asociácii zabezpečí príjem z prenájmu vystavovateľských priestorov.

ŠTÚDIE O MZDÁCH A PRACOVNÝCH PODMIENKACH ZAMESTNANCOV

Tieto služby pomáhajú členom získať primeranú odmenu za výkon práce na pracovných pozíciách a poskytujú poradenstvo v oblasti štandardov týkajúcich sa príslušných pracovných podmienok (pracovný čas, rozsah riadnej alebo materskej dovolenky, cestovné, pôžičky alebo dotácie na bývanie, náklady na sťahovanie). Informácie získané prostredníctvom tejto služby môžu byť publikované ako poradenská príručka alebo dokonca ako komplexná publikácia, ktorú môže združenie predávať, aby pokrylo náklady spojené s poskytovaním služby.

V niektorých krajinách môže profesijné združenie plniť podobnú funkciu ako odbory a ovplyvňovať proces vyjednávania so zamestnávateľmi. V iných krajinách sa môžu profesijné združenia/asociácie rozhodnúť, že takáto funkcia nie je pre nich vhodná, prípadne môže takéto aktivity zakazovať platná legislatíva.

PUBLIKÁCIE

Bulletiny a časopisy chápeme ako služby členom a zároveň ako hlavné nástroje združenia/asociácie na udržiavanie komunikácie medzi členskou základnou a ústredím združenia. Cenné rady, ako začať vydávať bulletin, sú k dispozícii v informatívnej a ľahko čitateľnej smernici, ktorú vydal Okrúhly stôl IFLA pre redaktorov knižničných časopisov (*IFLA Round Table for Editors of Library Journals*). Poskytuje prehľad o základnom obsahu bulletinu, ako sú oficiálne a štatútom vyžadované informácie, odporúčaná rubrika „Ludia“ pre členov združenia, aby získali informácie o kolegoch, i priestor pre odborné informácie napríklad o technickom rozvoji. Mal by obsahovať aj rubriku pre listy a príspevky členov. Smernica, ktorú vydal Okrúhly stôl IFLA pre redaktorov knižničných časopisov zdôrazňuje potrebu začať v malom rozsahu a umožniť, aby bulletin expandoval úmerne so zvýšením záujmu a finančnej podpory.

O vydávaní vedeckého časopisu možno uvažovať až po získaní dostatočného množstva skúseností a dostatku kvalitných prispievateľov do uvedeného typu časopisu. Rovnako by si malo združenie overiť, či bude mať odberateľov časopisu a adekvátne zdroje na jeho redakčné a výrobné zabezpečenie a na administratívne práce súvisiace s jeho vydávaním. Časopis môže vydávať aj profesionálny vydavateľ, ktorý s najväčšou pravdepodobnosťou zabezpečí jeho pravidelné a včasné vydávanie.

O potrebe odborných učebníc, príručiek, referenčných materiálov, inštruktážnych príručiek, komentárov o najmodernejších trendoch, výskumných správ, prekladov a vydávania zahraničných publikácií v miestnom jazyku sa vie už dávno. Je vhodné, ak má združenie vo svojej členskej základni odborníkov, ktorí majú odborné znalosti a sú schopní písať a prekladať odborné texty. Združenia, ktoré sa rozhodnú realizovať vydavateľský program, budú potrebovať personál alebo dostupné zdroje s odbornými znalosťami v oblasti publikačnej činnosti (redakčné zabezpečenie, tvorba cien, proces výroby, schopnosť rokovať s dodávateľmi materiálov).

V oblastiach, kde sú telekomunikačné služby dostupné a cenovo prístupné, začínajú združenia čoraz viac využívať elektronické komunikačné prostriedky (webové stránky, mailové diskusné skupiny) na distribúciu noviniek, informácií a publikácií pre svojich členov. Niektoré publikácie možno predávať prostredníctvom predplatného aj pre nečlenov a predaj reklamného priestoru rôznym predajcom môže prinášať združeniu/asociácii ďalšie príjmy.

ZDIEĽANIE ODBORNÝCH ZNALOSTÍ

V krajinách, kde sú knižnice, informačné a archívne inštitúcie ešte pomerne nové a samotné profesie zatiaľ nerozvinuté, môžu mať informačné služby poskytované profesijným združením/asociáciou pre všetkých zainteresovaných nesmiernu hodnotu pri nábore a udržaní členov združenia. Všeobecne platí, že nie je jednoduché zorganizovať to prostredníctvom nezávislého úradu alebo formálne zriadenej informačnej služby a pri obmedzených zdrojoch. Väčšina združení však môže udržiavať

jednoduchú databázu, ktorá im umožňuje registráciu odborných znalostí a kontaktovanie členov hľadajúcich informácie s tými, čo ich poskytujú, s využitím e-mailov, ako aj tradičných spôsobov komunikácie.

ŠTANDARDY

Štandardy alebo smernice pomáhajú profesii definovať požadovanú úroveň služieb a správania. V tomto kontexte môžeme spomenúť kódex profesionálneho správania/etiky, ktorý slúži ako nástroj na riadenie profesie a rozpoznanie jej stavu. Spresňuje, v čom spočíva primárna zodpovednosť jednotlivých členov, a zároveň pomáha zamestnávateľom porozumieť, aké záväzky môžu od svojich zamestnancov reálne očakávať ako od profesionálov viazaných kódexom profesionálneho správania/etiky a prácou v oblasti knižničných a informačných služieb.

Iné typy normatívnych dokumentov sa týkajú rozsahu, veľkosti a zamerania zbierok, aby mohli uspokojovať rôzne potreby používateľov, poskytovania knižničných a informačných služieb fyzickým alebo elektronickým spôsobom, medziknižničnej výpožičnej služby, priestorových požiadaviek na umiestnenie zbierok, služieb, personálu, ako aj požiadaviek na personál v zmysle kvalifikačných požiadaviek a minimálneho počtu pracovníkov. Rozvoj štandardov by mal zahŕňať porovnávacie údaje z benchmarkingu, ak sú k dispozícii, a opatrenia súčasných osvedčených postupov. To motivuje rozvíjajúce sa organizácie osvojovať si uvedené prístupy, dosahovať úroveň štandardov a neustále sa zlepšovať.

OBHAJOVANIE ZÁUJMOV

Profesijné združenia/asociácie môžu byť zapojené do niekoľkých typov obhajovania záujmov. Môžu zohrávať dôležitú úlohu pri monitorovaní budúcich vládnych programov a tiež pôsobiť v poradnej alebo regulačnej úlohe. Najmä tam, kde sa navrhuje nová legislatíva, prípadne sa pripravujú zmeny pôvodnej legislatívy o knižniciach a informačných inštitúciách (napr. o slobode informácií), môžu združenia ovplyvniť priebeh a výsledok konečných rozhodnutí o právnych predpisoch tým, že do diskusie zapoja svojich členov, pričom uplatnia všetky výhody demokratických procesov v prospech občanov.

Legislatívne a politické pôsobenie zahŕňa rôzne aktivity. Môže ísť o sledovanie vládnych krokov, aby sa mohli predvídať legislatívne opatrenia s možným vplyvom na knižničnú a informačnú profesiu, zavedenie priebežnej a efektívnej komunikácie z hľadiska profesijného združenia/asociácie zameranej na kľúčových zákonodarcov a štátnych úradníkov prostredníctvom predkladania nariadení a koncepčných dokumentov alebo o predkladanie dôkazov pred legislatívnymi výbormi a príbuznými orgánmi. Smernica Sekcie IFLA pre riadenie a vedenie knižničných združení a knižničných asociácií obsahuje viac informácií o tomto type obhajovania záujmov.

Profesijné združenia/asociácie by mali vytvárať propagačné materiály o službách, ktoré poskytujú knižnice, informačné a dokumentačné pracoviská a archívy, o funkciách, ktoré plnia vo svojich komunitách, a o so-

ciálnej zodpovednosti, ku ktorej sa zaväzujú s cieľom zlepšiť „povedomie verejnosti“ o ich význame a potenciálnom využití. Obhajovanie záujmov tohto druhu je dôležité najmä pri nedostatku finančných prostriedkov, pretože pozdvihuje všeobecný profil týchto služieb vo vedomí verejnosti, čo priaznivo ovplyvňuje vyjednávania o potrebe zlepšiť alebo aspoň udržať súčasnú úroveň služieb.

Aktivity, ktoré prispievajú k informovaniu verejnosti o prínose knižníc a knižničkej profesie, môžu mať podobu relatívne veľkých podujatí organizovaných na národnej úrovni (národné týždne knihy, informačné veľtrhy a dni otvorených dverí), ale i pomerne malých až miestnych podujatí (programy s pozvanými spisovateľmi, špeciálne dobrovoľnícke služby alebo špecializované výstavy). Pri propagácii miestnych podujatí je vhodné osloviť miestnu tlač a médiá, do propagácie podujatí s celoštátnou pôsobnosťou by sa mali zapojiť celoštátne periodiká a rozhlasové a televízne médiá.

VÝSKUM

Výskum možno chápať ako službu pre členov združenia/asociácie, pokiaľ uľahčuje združeniu rozvoj stratégií alebo mu pomáha zapojiť sa do programov či aktivít na podporu stratégií, ktoré výskum označuje ako nevyhnutné.

Profesijné združenie/asociácia rozvíja myšlienku alebo koncept výskumu najčastejšie v životaschopnom projekte, ktorý má predpoklady získať finančnú podporu, a ak získa dostatok finančných zdrojov, na jeho realizáciu zamestná jedného alebo viacerých výskumných pracovníkov. Následne bude združenie dohliadať na výskumné aktivity, monitorovať finančné prostriedky vynaložené na výskum a zabezpečovať, aby bola správa o výsledkoch výskumu predložená v súlade s podmienkami zmluvy.

OSTATNÉ SLUŽBY

Existujú aj mnohé ďalšie služby, ktoré môžu profesijné združenia/asociácie poskytovať, hoci sú zdanlivo na okraji ich záujmov. Tieto služby sa pohybujú v rozmedzí od znížených sadzieb hotelov pri organizovaní podujatí až po zľavy na širokom sortimente tovaru dostupného buď od výrobcov, veľkoobchodu, alebo maloobchodných dodávateľov. Združenia/asociácie môžu niekedy dohodnúť zľavy na služby pre svojich členov (napr. lístky na divadelné predstavenia, poistenie, či už životné, poistenie domácnosti alebo osobných udalostí, prenájom auta a iné formy cestovania, dovolenky). Poskytovatelia zvyčajne identifikujú oprávnenosť zliav pre členov po uvedení názvu združenia/asociácie. Pre združenia/asociácie sa odporúča, aby získali čo najlepšie možné zľavy tým, že o výhodách pre svojich členov rokujú s viac ako jedným potenciálnym poskytovateľom/dodávateľom.

Zostavila

Sekcia IFLA pre manažment knižničných asociácií
IFLA Management of Library Associations Section
Dostupné na internete: <<http://www.ifla.org/en/mlas>>